

Date: 1st November-2025

O'QUVCHILARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Hasanova Shoir Jumayevna

Osiyo xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari, ta'lim jarayonida ijodkorlikni tarbiyalash usullari hamda zamonaviy innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali kreativ fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Ijodkorlik inson tafakkurining eng yuqori shakli sifatida o'quvchi shaxsining mustaqil fikrlashini, yangi g'oya yaratish qobiliyatini va muammolarga noodatiy yondashuvini shakllantiradi. Ishda o'qituvchi shaxsining roli, o'quv muhiti, motivatsiya va interfaol metodlarning ahamiyati keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, ijodiy tafakkur, kreativlik, shaxs, ta'lim, motivatsiya, muammoli ta'lim, loyiha usuli, innovatsion pedagogika, mustaqil fikrlash.

Bugungi kunda ta'lim tizimida eng muhim vazifalardan biri – o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Jamiyatning taraqqiyoti, ilm-fan va texnologiyalarning rivojlanishi ijodkor, mustaqil fikrlovchi, yangilik yarata oladigan yoshlarni tayyorlashni talab etmoqda. Shuning uchun ta'lim jarayonida faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarni ijodiy fikrlashga o'rgatish, ularning tafakkurini kengaytirish, shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish muhim ahamiyatga ega. Ijodkorlik inson faoliyatining eng oliy shakli bo'lib, u tafakkur, xayol, his-tuyg'u, motivatsiya va tajriba kabi omillarning uyg'unlashuvi natijasida namoyon bo'ladi. Ijodiy qobiliyat deganda, shaxsning yangi g'oyalar yaratish, muammolarga noodatiy yondashish, mavjud bilimlarni yangicha kombinatsiyalash qobiliyati tushuniladi. Ijodkorlik har bir insonda tabiiy tarzda mavjud bo'lsa-da, uni rivojlantirish uchun maxsus pedagogik sharoit, ruhiy tayyorgarlik va maqsadli mashg'ulotlar zarur.

Pedagogika fanida ijodiy qobiliyatni rivojlantirish masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. L.S. Vygotskiy ijodkorlikni "tasavvur va tafakkurning faol birligi" sifatida talqin qilgan. Uning fikricha, ijodiy faoliyat har qanday yangi narsa yaratish jarayonida namoyon bo'ladi – bu yangi badiiy asar bo'lishi ham, oddiy muammoni hal qilishdagi noodatiy yondashuv ham bo'lishi mumkin. S.L. Rubinshteyn esa ijodkorlikni shaxsning voqelikka faol ta'siri, yangi narsani anglashga bo'lgan ichki intilishi sifatida izohlaydi. Amerikalik psixolog G. Guilford esa ijodiy fikrlashni "divergent tafakkur" orqali tushuntirib, uni ko'p yo'nalishli, erkin va moslashuvchan fikrlash jarayoni sifatida ta'riflaydi. Demak, ijodiy qobiliyat shaxsning intellektual, emotsional va motivatsion tizimi bilan uzviy bog'liq murakkab hodisadir.

O'quvchilarning ijodkorligini shakllantirishda motivatsiya hal qiluvchi o'rin tutadi. Ijodiy faoliyatga qiziqish, mustaqil fikrlashga ehtiyoj, o'zini namoyon etish istagi – bular ijodiy tafakkurning ichki harakatlantiruvchi kuchlaridir. Agar o'quvchi dars jarayonida o'z g'oyalarini erkin ifoda eta olsa, uning fikrlariga hurmat bilan qaralsa, u o'zini qadrlangan

Date: 1st November-2025

deb his qiladi va ijodiy faolligi ortadi. Shuning uchun o'qituvchi ijodiy muhit yaratishi zarur – unda har bir fikr, har bir savol va taklif muhim hisoblanadi. Bunday muhitda xato qilish qo'rquvi yo'qoladi, o'quvchi yangi g'oyalar sinab ko'rishdan cho'chimaydi.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun ta'lim jarayonida interfaol va innovatsion metodlardan foydalanish zarur. Masalan, "brainstorming" (g'oya yog'dusi) usuli o'quvchilarga har qanday fikrni erkin aytish, o'zaro bahslashish, eng yaxshi g'oyani tanlash imkonini beradi. "Muammoli ta'lim" usuli esa o'quvchini tayyor javobni emas, balki muammoning yechimini mustaqil topishga o'rgatadi. Bunday vaziyatlarda o'quvchi tahlil qilish, solishtirish, mantiqiy xulosa chiqarish, o'z fikrini himoya qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Loyiha asosida o'qitish (project-based learning) esa o'quvchilarni real hayotiy vazifalarni hal etishga jalb etadi. Bu jarayonda ular axborotni izlaydi, tahlil qiladi, guruh bilan ishlaydi, xulosa chiqaradi va natijani taqdim etadi – bu esa hamkorlik, kommunikatsiya, ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni birlashtiradi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining shaxsi va pedagogik mahorati katta rol o'ynaydi. Ijodkor o'qituvchi o'quvchilarga ilhom beradi, ularda o'ziga ishonch uyg'otadi. Agar o'qituvchi o'z fanini qiziqarli tarzda, real hayotiy misollar orqali tushuntirsa, o'quvchilar o'qishga ongli ravishda yondashadi. O'qituvchi o'z darsida savol-javob, rolly o'yin, munozara, test, ijodiy yozuv kabi elementlardan foydalansa, o'quvchilar darsda faol ishtirok etadi. Ayniqsa, adabiyot, tarix, san'at, chet tili kabi fanlarda ijodiy topshiriqlar – hikoya yozish, insho, sahna ko'rinishlari, she'r tahlili, muammoli savollarga javob topish kabi mashg'ulotlar samarali natija beradi.

Ijodiy qobiliyatni baholashda an'anaviy reyting tizimlari to'liq samara bermaydi. Chunki ijodkorlik faqat natija bilan emas, jarayon bilan ham bog'liq. Shuning uchun baholashda quyidagi mezonlar e'tiborga olinadi: originallik (noodatiylik), moslashuvchanlik, fikrlarning xilma-xilligi, tafsilotlarni boyitish darajasi va shaxsiy ifoda uslubi. O'quvchining fikrlarini baholashda ularning erkinligi, mantiqiyliigi va mustaqilligi alohida ahamiyatga ega bo'lishi lozim.

Bugungi kunda texnologiyalar o'quvchilarning ijodkorlik salohiyatini rivojlantirishda katta imkoniyat yaratmoqda. Raqamli ta'lim platformalari, onlayn loyihalar, grafik va dizayn dasturlari o'quvchilarni yangi narsalar yaratishga ilhomlantiradi. Masalan, Canva, Scratch, Tinkercad, Padlet kabi vositalar yordamida o'quvchilar vizual g'oyalarni amalga oshiradi, taqdimotlar tayyorlaydi, interfaol kontent yaratadi. Bu esa ularning mantiqiy, texnik va estetik fikrlashini birlashtiradi. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida g'oya ishlab chiqish, tahlil qilish va natijalarni baholash imkoniyatlari paydo bo'lmoqda. Bular o'quvchilarni faqat bilim oluvchi emas, balki bilim yaratuvchi sub'ekt sifatida shakllantiradi.

Ijodiy qobiliyatni rivojlantirishda oila va jamiyat omillari ham katta ahamiyatga ega. Agar ota-ona farzandining fikriga quloq solsa, uning har bir kichik g'oyasini qadrlasa, bu bolada o'ziga ishonchni mustahkamlaydi. Ota-onaning qo'llab-quvvatlashi, rag'bat so'zlari va e'tibori bolada ijodiy faollikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, maktabda o'tkaziladigan fan olimpiadalari, tanlovlar, ijodiy ko'rgazmalar, musobaqalar ham o'quvchilarning

Date: 1st November-2025

qobiliyatini namoyon etish uchun muhim maydon hisoblanadi. Bunday faoliyatlar o'quvchini raqobatbardosh, mustaqil fikrlovchi va o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqaruvchi shaxsga aylantiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni va "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ham ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilgan. O'quv dasturlari kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta ko'rib chiqilmoqda, bunda o'quvchilarning bilimni o'zlashtirishdan tashqari uni amaliyotda qo'llash, yangi g'oyalar yaratish va muammolarni hal etish ko'nikmasi muhim deb qaralmoqda. Shu sababli o'qituvchilarni tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlariga ijodiy pedagogika, innovatsion metodlar va loyiha asosida o'qitish kurslarini kiritish zarur.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish – zamonaviy ta'limning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Ijodiy fikrlash o'quvchini yangilikka ochiq, mustaqil qaror qabul qiluvchi, muammolarga noodatiy yondasha oluvchi shaxsga aylantiradi. Har bir pedagogning maqsadi – o'quvchining qalbida ijodkorlik urug'ini ekish, unga parvarish berish va uni yuksaltirish bo'lishi kerak. Ijodiy fikrlovchi yoshlar kelajakda millat taraqqiyotining, fan va madaniyatning, texnologiya va innovatsiyalarning poydevorini barpo etadi. Shuning uchun o'quvchilarni ijodiy tafakkurga yo'naltirish, ularning g'oyalarini qadrlash, rag'batlantirish va ularni o'z g'oyalarini amaliyotda ro'yobga chiqarishga o'rgatish – zamonaviy o'qituvchining eng yuksak burchidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent: O'zbekiston, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi farmoni. – Toshkent, 2020.
3. Karimov, I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Mirziyoyev, Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
5. Vygotskiy, L.S. *Voobrazheniye i tvorchestvo v detskom vozraste*. – Moskva: Prosveshcheniye, 1984.
6. Rubinshteyn, S.L. *Osnovy obshchey psixologii*. – Moskva: Pedagogika, 1989.

